

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Максимова В.О.

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

РОЗВИТОК РЕФЛЕКСІЇ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Процес розвитку сучасної України у духовному відродженні, національно-державному будівництві, гуманізації та демократизації суспільства зумовило реформування системи освіти.

Утілення в практику Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базового компонента дошкільної освіти, ухвалення Закону України від 06. 07. 2010 № 2442-VI «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» – вимагає пошуків реалізації неперервності освіти, забезпечення організаційної та змістовної єдності, наступності та взаємозв'язку всіх її ланок, зокрема дошкільної й початкової. Це спонукає педагогів до нових підходів у вирішенні головних комплексних психолого-педагогічних завдань. [4]

Результати психолого-педагогічних досліджень (А. Богуш, Н. Шиліної, О. Киричук, З. Борисової, Т. Степанової, Л. Іщенко, Г. Люблінської, О. Запорожця, Д. Ніколенко, М. Сметанського та інших) і практичний досвід показують, що існуюча підготовка дошкільнят до вступу в школу є недостатньою.

Основним змістовним компонентом підготовки дітей старшого дошкільного віку до школи виступає формування у них елементів теоретичного мислення. Причому, розумові дії, що становлять зміст теоретичного мислення і сформовані ще до початку навчання, повинні бути використані в процесі включення дитини в навчальну діяльність. Елементи теоретичного мислення, складові готовність дітей до школи, забезпечують високу успішність діяльності дитини в початкових класах школи. Основою теоретичного мислення виступає рефлексія.

Рефлексія (лат. – роздум про свій внутрішній стан) – повернення назад, тобто здатність людини неодноразово звертатися до початку

своїх дій, думок, уміння посісти позицію стороннього спостерігача, розмірковувати над тим, що ти робиш, як пізнаєш, у тому числі і самого себе. Іншими словами це механізм подвоєного, дзеркального відображення суб'єктів. Цими суб'єктами можуть бути як люди, так і різні «Я»: «Я» – що пізнає і «Я» – пізнане, «Я», що спостерігає одночасно з «Я» – що пізнає і «Я» – пізнаним. [2]

Рефлексія є однією з необхідних здібностей особистості дитини в період переходу до нового етапу свого життя – навчання в школі. Особливості утримання і підготовки рефлексивних здібностей дітей цього віку вивчені дуже слабо. Тому найбільш важливим і актуальним є питання про психолого – педагогічні умови, шляхи і методи її формування у зародженні особистості, тобто: за яких умов і за допомогою яких засобів, використовуючи свої пізнавальні та інші можливості, поступово старший дошкільник приходять до усвідомлення своїх дій і вчинків, своїх фізичних і духовних сил, свого ставлення до зовнішнього світу, до оточуючих і самим собі.

Рефлексія як механізм самосвідомості формується набагато пізніше, ніж ідентифікація. Якщо до ідентифікації дитина проявляє здатність з раннього віку, то задатки рефлексії виникають тільки у дошкільника, а як новоутворення особистості вона розвивається у молодших школярів.

Рефлексія – це складна робота, що вимагає часу, зусиль, певних здібностей. У той же час саме рефлексія дає змогу подолати недоліки, якими має ідентифікація, зробити процес самопізнання більш цілеспрямованим та усвідомленим.

Гуманізація сучасного освітнього та виховного процесу, який є пріоритетом державної політики в розвитку національної освіти, у цілому є рефлексивним. Оскільки відбуваються зміни у цінностях самої освіти. Провідними стають не засвоєння формальних знань і навичок, а гуманність стосунків, свобода самовиявлення, культивуваці індивідуальності, творча самореалізація особистості.

У віці з трьох до семи років самосвідомість дитини розвивається настільки, що це дає підставу говорити про становлення дитини, як особистості. У процесі гри, як провідної діяльності в дошкільному дитинстві, дитина випробує різні соціальні ролі, вчиться підпорядковувати свої дії правилам. [8]

До кінця дошкільного віку у дитини формується внутрішня позиція школяра, яка являє собою систему потреб, пов'язаних з новою суспільно значимою діяльністю дитини – вченням. Процес появи внутрішньої позиції школяра можна розглядати як створення

необхідної передумови для подальшого формування у дитини соціальної ідентичності, тобто віднесення дитиною себе до певної групи – групі школярів.

Найбільш важливим кроком у процесі набуття дитиною соціальної ідентичності є початок навчання в школі, безпосереднє включення її в той соціальний контекст, про який у неї існує деякий образ, що склався в результаті розповідей дорослих про школу і навчанні. У дитини з'являється можливість діяти в цій новій для нього соціальної ситуації. При цьому, рефлексія формується в процесах соціально – комунікативних взаємодій дитини з дорослим при пошуку їй ситуацій ігрової кооперації між собою; в процесах соціально – комунікативних взаємодій з однолітками в ситуаціях суперництва та змагання; а також у процесах оволодіння дитиною власною поведінкою при формуванні її дій по саморегуляції.

Таким чином, правильно сформоване самосвідомість у старшого дошкільника, є передумовою до успішної навчальної діяльності. Звідси випливає проблема цілеспрямованого й організованого розвитку рефлексії у старших дошкільників під керівництвом педагога.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Біля витоків сутності особистості / І.Д. Бех // Шлях освіти. – 1999. – № 2. – С. 10-14.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: Навчально-методичний посібник: У 2-х кн. – К.: Либідь, 2003. – Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 342 с.
3. Бех І.Д. Гуманізм у вихованні підростаючої особистості / І.Д. Бех // Рідна школа. – 1995. – № 9. – С. 23-25.
4. Богуш А. Феномен «передшкільна освіта» в системі неперервної освіти. Наука і освіта. – 2011.- №4. – С. 6-8.
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 227 с.
6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: [навч. посіб.] – К.: ВАТ «КДНК», 2001. – 608 с.
7. Наступність у навчально-виховній роботі дитячого садка і школи / за ред. З.Н. Борисової. – К., 1985. – 151 с.
8. Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту: В.О. Огневюк; наук. ред.. Н.В. Кудикіна, В.У. кузьменко; авт. кол. Е.В. Белкіна, Н.І. Богданець-Білокаленко, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова, М.С. Вашуленко [та ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і нау. викон.орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 400 с.

9. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002/>

10. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти / Олександра Яківна Савченко. – К.: СПД «Цудзиневич Т. І.», 2007. – 204 с.

11. Степанова Т. М. Трансформації змісту перед шкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець XIX – XX століття) дис. на здобуття наук. ступеня канд.. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка і історія педагогіки» / Степанова Т. М. Одеса, 2011.